

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

ПІВДЕННИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

«ПРАВА ЛЮДИНИ В ПЕРІОД ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ»

Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Одеса, 31 жовтня 2025 року)

*Друкується за наказом ректора Національного університету
«Одеська юридична академія» О. В. Тодошчака
(наказ № 3110-44 від 02.10.2025 р.)*

Відповідальний редактор – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного та європейського права, Заслужений юрист України **Аракелян Мінас Рамзесович**

Заступник відповідального редактора – завідувач кафедри Філософії права Юридичного факультету Близькосхідного університету (Кіпр), член-кореспондент Міжнародної академії порівняльного права **Дамірлі Мехман Алишах огли**

Заступник відповідального редактора – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія» **Бехруз Хашматулла Набієвич**

Укладачі:

Бехруз Хашматулла Набієвич – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Мануїлова Катерина Вікторівна – кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Грушко Мальвіна Валеріївна – кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Войтович Павло Петрович – PhD в галузі права, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія».

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23.
Тел. +38(048)719 8685.

«Права людини в період збройних конфліктів»: Міжнародна науково-практична конференція, присвячується Міжнародному дню прав людини, який відзначається міжнародною спільнотою 10 грудня. **31 жовтня 2025 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2025. 219 с.**

© НУ «Одеська юридична академія», 2025
© Кафедра міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»

3. Лісна І. С. Імплементція європейських правових норм у законодавство України. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2024. № 48. URL: <https://journals.snu.edu.ua/index.php/app/article/view/954>

Ключові слова: механізми правового захисту, українські біженці, Європейський Союз, міграційна криза, права людини, захист прав людини, міжнародне гуманітарне право, міжнародний захист прав людини.

Key words: legal protection mechanisms, Ukrainian refugees, European Union, migration crisis, human rights, human rights protection, international humanitarian law, international human rights protection.

Дамірлі Мехман Алишах огли

завідувач кафедри Філософії права Юридичного факультету Близькосхідного університету (KİP), член-кореспондент Міжнародної академії порівняльного права

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В ЕПОХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Штучний інтелект (ШІ) став однією з ключових технологій ХХІ століття, трансформуючи всі сфери життя – від економіки і медицини до політики та права. Однак разом із ростом можливостей з'являються й нові загрози: алгоритмічна дискримінація, цифрове нерівенство, порушення приватності. Все частіше рішення, що впливають на долі людей, приймаються не людьми, а ML-системами (скорочено від *machine learning systems*). У цій ситуації захист прав людини стає актуальною темою технологічної епохи. Перетин технологій і гуманітарних цінностей ставить перед суспільством міждисциплінарне завдання: як інтегрувати принципи гідності, свободи і рівності в алгоритмічну логіку машин.

Говорячи про потенціал ШІ для захисту прав людини, слід зазначити, що він відкриває нові можливості. У сфері освіти інтелектуальні платформи адаптуються до індивідуальних потреб учнів, роблячи навчання більш доступним. ШІ також прискорює доступ до медичної допомоги – системи діагностики допомагають виявляти хвороби на ранній стадії. Аналітичні системи дозволяють правозахисним організаціям ефективніше виявляти корупцію, стежити за порушеннями гуманітарного права, прогнозувати наслідки катастроф тощо. При відповідальному використанні ШІ здатен підвищити прозорість управління та ефективність державного сектору.

Проте позитивний потенціал не повинен затемнювати серйозні небезпеки, ризики та загрози. Алгоритми ML-систем, що навчаються на історичних даних, відтворюють і посилюють соціальні упередження. Відомі випадки, коли системи автоматизованого найму дискримінували жінок або меншини через перекошені вибірки. Масове використання технологій розпізнавання облич у мегаполісах, що фіксують переміщення мільйонів громадян без їх згоди, загрожує праву на приватне життя та свободі пересування. ШІ може стати інструментом стеження, маніпуляції громадською думкою та поширення дезінформації. Показовими, але водночас тривожними прикладами є: алгоритми, що впливають на рішення судів і поліції; рекрутингові програми, які дискримінують жінок. Такі випадки демонструють: відсутність прозорості і контролю веде до системних порушень прав людини. Також постає проблема відповідальності: хто винен, якщо алгоритм порушив чийсь

права – розробник, оператор чи держава? Ці виклики ставлять під сумнів саме поняття автономії людини в цифрову епоху.

ІІІ змушує суспільство по-новому поглянути на гідність, свободу волі та відповідальність. Якщо в ХХ столітті загрозою правам був авторитаризм, то в ХХІ – також цифровий авторитаризм, тобто алгоритмічна влада, коли рішення приймаються без усвідомлення людиною. Відповіддю стане «цифровий гуманізм» – ідея, що технології повинні підсилювати людські якості, а не замінювати їх.

Важливою задачею сьогодення є правове та етичне регулювання багатосторонніх питань, пов'язаних з ІІІ, передусім у контексті прав людини. Міжнародне співтовариство поступово формує нормативні підходи до управління ІІІ. Організація Об'єднаних Націй у звіті *Governing AI for Humanity* підкреслює, що будь-які технології повинні розвиватися у руслі прав людини [1]. Рада Європи запропонувала «десять кроків» для забезпечення прозорості, відповідальності та рівності у сфері ІІІ [2]. ЄС прийняв комплексний *AI Act*, перший у світі системний правовий акт про ІІІ, що вводить категорії ризику та систему аудиту алгоритмів [3].

Етичний консенсус включає принцип «людського контролю» (*human-in-the-loop*), пояснюваність рішень, заборону шкідливих практик і гарантію недоторканності приватного життя. Практика підтверджує, що від підходу до регулювання залежить, чи стане ІІІ інструментом захисту або загрозою. Позитивні кейси – використання аналітики ІІІ для боротьби з корупцією або виявлення порушень у зонах конфліктів, проекти ООН і Human Rights Watch [4; 5].

Вже звучать заклики до формування цифрової юриспруденції. Світ поступово рухається до глобальної правової архітектури в сфері ІІІ, де права людини будуть ядром регулювання. Імовірно, у найближчі 10–15 років «право на пояснюване рішення» та «право на цифрову автономію» можуть увійти до переліку базових прав людини.

Дослідники майбутнього розглядають три можливі сценарії розвитку подій: оптимістичний, песимістичний і нейтральний. У першому випадку ІІІ сприятиме рівності, справедливості та доступу до прав. У другому – ми станемо свідками тотального контролю, цифрової сегрегації та втрати приватності. У третьому – можливий баланс користі і ризиків при суворому правовому та етичному регулюванні.

Щоб уникнути цифрового авторитаризму, необхідно поєднувати технологічні інновації з гуманітарними принципами. На міжнародному рівні створення глобальної конвенції про права людини і ІІІ стане важливим завданням. Державам доведеться впроваджувати обов'язкову етичну експертизу ІІІ-проектів, забезпечувати можливість оскарження рішень алгоритмів, а громадянам – підвищувати цифрову грамотність. Наука, особливо правова, має брати участь як у розробці нових правових норм, так і в незалежному моніторингу.

ІІІ – невід'ємний супутник сучасності і потужний інструмент, який може як розширити простір прав людини, так і його руйнувати. Парадоксально, але саме ІІІ, що викликає тривогу, може стати головним союзником у захисті прав людини. Головне завдання сучасного суспільства – зберегти людину в центрі технологічного прогресу. Права і гідність особистості мають стати не зовнішнім обмеженням, а внутрішнім орієнтиром цифрової трансформації. Лише тоді гасло «жодних технологій без прав людини» стане реальністю, а не декларацією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. United Nations. *Governing AI for Humanity: Report*. New York, 2024. 56 p.

2. Council of Europe. *Ten Steps for Transparency, Responsibility and Equality in AI*. Strasbourg, 2023. 48 p.
3. European Union. *Artificial Intelligence Act (AI Act)*. Brussels, 2023. 112 p.
4. Human Rights Watch. *Using AI for Accountability in Conflict Zones*. New York, 2021. 53 p.
5. UNESCO. *Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence*. Paris, 2021. 44 p.

Ключові слова: штучний інтелект (ШІ), ML-системи, права людини, «право на пояснюване рішення», «право на цифрову автономію», цифровий авторитаризм.

Key words: artificial intelligence (AI), ML-systems, human rights, “right to an explainable decision”, “right to digital autonomy”, digital authoritarianism.

Стрельцов Євген Львович

*доктор юридичних наук, доктор теології, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, Заслужений діяч науки і техніки України, зав. лабораторією «Інновації у сфері кримінальної юстиції»
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРАВА ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

Сучасна цивілізована держава являє собою організацію політичної влади, діяльність якої спрямована на проголошення та реалізацію комплексу особистих (громадянських), політичних, соціальних, економічних і культурних прав і свобод людини та громадянина. Принцип поваги до основних прав і свобод людини і громадянина є не лише зобов'язанням кожної держави, а й одним із фундаментальних принципів міжнародного та національного (внутрішньодержавного) права. Ключовими положеннями при визначенні та реалізації прав людини є їх універсальність (поширюються на всіх без винятку), невідчужуваність (неможливість їх обмеження або позбавлення) і взаємозалежність (взаємне зумовлення та взаємопов'язаність окремих прав і свобод). Держава, у процесі аналізу стану дотримання прав людини, повинна дотримуватися таких умов: поважати права людини, утримуючись від будь-якого неправомірного втручання у процес їх реалізації; захищати осіб від порушення їхніх прав з боку інших фізичних осіб чи юридичних осіб; вживати необхідні заходи для сприяння реалізації людиною її основних прав. Таким чином, стратегічні цілі дотримання та постійного удосконалення механізмів забезпечення прав людини як визначального чинника у процесі формування та реалізації державної політики, здійснення повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також у сфері господарської діяльності повинні ґрунтуватися на принципах верховенства права, законності, справедливості, рівності та недискримінаційності у забезпеченні прав і свобод людини та громадянина [1].

Основне правове навантаження у процесі визначення та реалізації прав людини покладається на публічне право, яке у своєму загальному розумінні регламентує (унормовує) відносини між державою та її громадянами. Таке регулювання надає цим відносинам, з одного боку, самостійного, а з іншого — взаємопов'язаного та взаємозалежного характеру. Для сфери публічного права характерними є юридична централізація (тобто регулювання «по вертикалі», від єдиного центру — держави) та імперативний метод правового регулювання, який не залишає суб'єктам значного простору для власного розсуду. [2] Основними галузями публічного права вважаються конституційне, адміністративне,

ЗМІСТ

Вступне слово <i>КІВАЛОВА С.В.</i>	3
<u>Секція № 1</u>	
Захист прав людини: теоретичні та практичні аспекти	
<i>АРАКЕЛЯН М.Р.</i>	
Специфіка правозахисної діяльності в період збройних конфліктів.....	4
<i>БЕХРУЗ Х.Н.</i>	
Актуалізація та результативність дослідження механізмів правового захисту українських біженців в Європейському Союзі в умовах міграційної кризи.....	6
<i>ДАМІРЛІ М.А.</i>	
Перспективи забезпечення прав людини в епоху штучного інтелекту.....	8
<i>СТРЕЛЬЦОВ Є.Л.</i>	
Права людини в контексті сучасного публічного права.....	10
<i>КОНДРАТЕНКО В.М.</i>	
Адміністративно-правові засоби забезпечення праві свобод особи: теоретико-правовий вимір.....	13
<i>TUGYAN T.</i>	
Defending international law: the kantian framework.....	16
<i>СУРІЛОВА О.О.</i>	
Цифрові права людини в контексті збройних конфліктів: новітні виклики.....	20
<i>ЗУБЧЕНКО Н.І.</i>	
Моніторинг гуманітарних програм як інструмент реалізації міжнародних стандартів захисту прав людини під час збройного конфлікту.....	23
<i>КОНОНЕЦЬ О.М., КРИВОНОС С.В.</i>	
Гарантії прав людини під час обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.....	26
<i>ЗВЕРЄВА К.С., ДАЦЬ І.С.</i>	
Захист права власності під час збройних конфліктів: практика ЄСПЛ.....	28
<i>САПАРОВА А.О.</i>	
Право дітей на освіту в умовах війни.....	31
<i>НАДІЄНКО О.І.</i>	
Зловживання правом у договірних сімейних відносинах.....	32
<i>ГОРБАЧОВА К.М.</i>	
Складові елементи держави як механізму забезпечення прав і свобод людини і громадянина.....	35
<i>ПАХЛЕВАНЗАДЕ А.</i>	
Критерії та стандарти доказування злочинів проти прав людини в міжнародних кримінальних трибуналах під час збройних конфліктів.....	37
<i>ГУРТІЄВА Л.М.</i>	
Учасники кримінального провадження з боку сторони обвинувачення на стадії судового розгляду: окремі позиції Верховного Суду.....	39
<i>ДРОНОВ В.Ю.</i>	
Право на спорт у контексті Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права 1966 року.....	42